

Jaarverslag Pensioenfonds Cargill

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

2023

Samenvatting

2023 stond in het teken van de doorontwikkeling van ESG-integratie in de portefeuille en gesprekken met bedrijven over energietransitie, biodiversiteit, sociale thema's en bestuurlijke thema's. Zo werd dit jaar de bewuste selectiemethodiek voor de aandelen ontwikkelde landen portefeuille verder aangescherpt (zie ook ESG-integratie), en had MN namens klanten 242 contactmomenten met bedrijven over mogelijke verbeteringen (zie ook Actief Aandeelhouderschap). Daarnaast hebben Pensioenfonds Cargill en MN gewerkt aan de implementatie van het tweede deel van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) dat begin 2023 van kracht werd (zie ook Wet- en Regelgeving).

In 2023 zijn er veel positieve resultaten behaald op het gebied van verantwoord beleggen. De resultaten en ontwikkelingen worden in deze samenvatting kort uiteengezet.

Wet- en Regelgeving

Europese regulations (EU Sustainable Finance)

In 2019 heeft de Europese Unie de European Green Deal vastgesteld, met als doel om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Een onderdeel van dit beleidsprogramma is de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) en de Taxonomy Regulation, die een Europese standaard voor duurzaam beleggen creëren. Pensioenfonds Cargill is ook onderworpen aan deze regelgeving. In maart 2021 en januari 2022 traden de eerste verplichtingen van de SFDR en de taxonomieverordening in werking, waarbij Pensioenfonds Cargill informatie verstrekke over haar duurzaamheidsrisico's en -kenmerken.

Vanaf januari 2023 is het tweede deel van de SFDR in werking getreden. Pensioenfonds Cargill heeft meer gedetailleerde informatie gepubliceerd over de duurzame kenmerken van hun pensioenregeling. Deze informatie is opgenomen in verschillende documenten op de website en in het jaarverslag.

De wetgeving rondom dit onderwerp is nog in ontwikkeling. MN heeft namens Pensioenfonds Cargill gereageerd op consultaties en zal de ontwikkelingen blijven volgen om aan eventuele wijzigingen te voldoen.

ESG-integratie

Beleidsontwikkelingen

MN selecteert beleggingen voor Pensioenfonds Cargill met behulp van een methodiek genaamd 'Bewuste Selectie', die rekening houdt met zowel bedrijfseconomische criteria als maatschappelijke factoren. Deze methodiek is van toepassing op aandelen, staatsobligaties van opkomende landen en bedrijfsobligaties. In 2023 is de selectiemethodiek voor aandelen ontwikkelde landen verder aangescherpt, met drempelwaarden voor verantwoord beleggen thema's zoals biodiversiteit, landgebruik en watergebruik. De nadruk ligt minder op algemene ESG-beoordelingen per bedrijf, zodat de selectie beter aansluit bij de wensen van Pensioenfonds Cargill. Dit wordt begin 2024 geïmplementeerd in de portefeuilles.

Sectorreductiedoelstellingen

Begin 2023 heeft MN klimaatactieplannen opgesteld en gedeeld. In deze plannen zijn sectorreductiedoelstellingen vastgelegd voor een aantal uitstoot-intensieve sectoren. Voor deze reductiedoelstellingen wordt niet naar de totale uitstoot van een bedrijf gekeken, maar naar de uitstoot-intensiteit (de uitstoot per geproduceerd product). Voor 2023 is voor het eerst een meting uitgevoerd van de gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit van deze uitstoot-intensieve sectoren.

De Carbon Footprint van Pensioenfonds Cargill

Daarnaast wordt sinds 2015 jaarlijks de uitstoot-intensiteit van de aandelenportefeuille van Pensioenfonds Cargill gemeten sinds 2021 wordt deze ook voor de bedrijfsobligatieportefeuille gemeten. De uitstoot-intensiteit van de aandelenportefeuille van Pensioenfonds Cargill op basis van de EVIC is het afgelopen jaar sterk gedaald met 18.7%. De daling is voor het overgrote deel het gevolg van de toepassing van Bewuste Selectie op de opkomende landen aandelenportefeuille. De uitstoot-intensiteit van de bedrijfsobligatieportefeuille op basis van de EVIC is daarentegen met 37% gestegen in vergelijking met het voorgaande jaar. Deze stijging kent drie redenen: de hogere weging van de Utilities sector in de portefeuille, de toegenomen datadekking voor de Basic Materials sector en de opname van Thyssenkrupp AG in de portefeuille. De out-performance van de totale portefeuille op basis van de EVIC ten opzichte van de benchmark was dit jaar 29%.

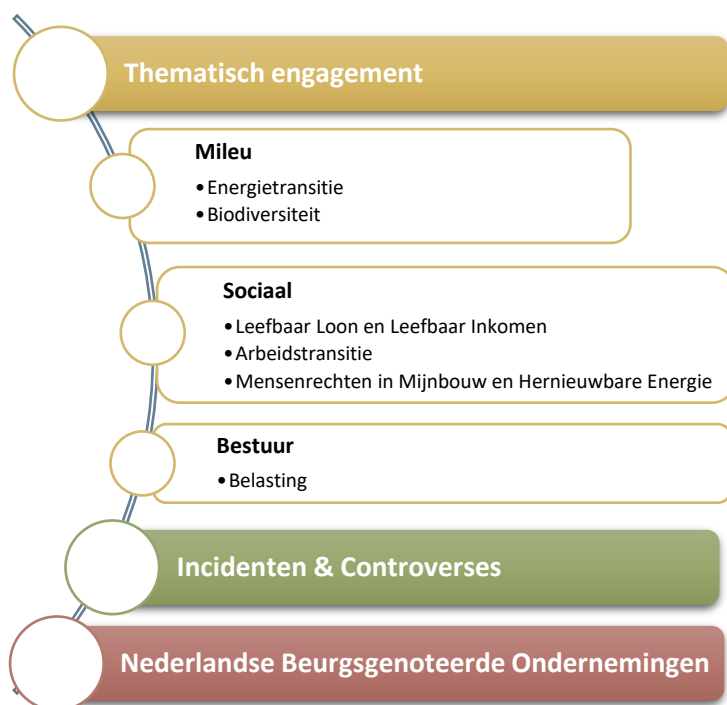
Actief Aandeelhouderschap

Beleggen in ondernemingen brengt bepaalde rechten en plichten met zich mee. Pensioenfonds Cargill geeft inhoud aan die verantwoordelijkheid middels de volgende instrumenten:

- **Engagement** – Het voeren van een dialoogprogramma (engagement) om lange termijn waarde creatie te stimuleren en risico's te mitigeren;
- **Stemmen** – Het uitbrengen van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
- **Juridische procedures** – Het nemen van juridische stappen als er sprake is van beleggingsverliezen ten gevolge van wanbeleid van het bestuur van de onderneming.

Engagement

MN voert namens Pensioenfonds Cargill de dialoog met een aantal bedrijven dat is geselecteerd op basis van ESG-factoren. In het engagementproces worden specifieke doelstellingen vastgesteld per dialoogprogramma. In 2023 voerde MN namens Pensioenfonds Cargill engagement met ondernemingen middels de onderstaande dialoogprogramma's:

Binnen het Energietransitie programma heeft MN, namens Pensioenfonds Cargill, bedrijven opgeroepen om rekening te houden met klimaatrisico's en -kansen. In 2023, het tweede en laatste jaar van het dialoogprogramma Energietransitie 2021-2023, bleven negen bedrijven uit de olie- en gassector over die naar verwachting op de lange termijn zullen bijdragen aan de energietransitie. Het nieuwe programma richt zich op grootverbruikers van fossiele brandstoffen en grondstoffen, waarbij zowel de vraag- als aanbodzijde van fossiele producten betrokken wordt. Binnen het thema klimaat voert MN, namens Pensioenfonds Cargill ook gesprekken met bedrijven over biodiversiteit. In 2023 is de balans opgemaakt van twee jaar betrokkenheid met zes bedrijven (Unilever, Hershey, Nestle, PepsiCo, Nestlé, BASF en Mitsubishi Corporation) in de voedsel- en chemiesectoren. Hoewel er vooruitgang is geboekt bij het in kaart brengen van ontbossingsproblemen, blijft wereldwijde ontbossing onverminderd hoog. In 2023 wordt het thema biodiversiteit verder geprofessionaliseerd met de komst van richtlijnen vanuit de Taskforce for Nature-Related Financial Disclosures (TNFD) en de start van de ontwikkeling van science-based targets for nature door Science Based Targets Network (SBTN).

Ook spreekt MN met bedrijven over sociale thema's. In 2023 sprak MN, namens Pensioenfonds Cargill, met bedrijven uit de voedsel- en landbouwindustrie en de textielindustrie over leefbare inkomens en leefbare lonen voor producenten en arbeiders. In het afgelopen jaar heeft MN een intensievere dialoog gevoerd met het kledingbedrijf TJX, omdat het bedrijf nog steeds geen aandacht besteedt aan leefbare lonen. Gezien het gebrek aan vooruitgang bij TJX over een periode van meer dan drie jaar, werd eind 2023 besloten het bedrijf uit te sluiten. Daarnaast heeft MN de gesprekken voortgezet met vijf bedrijven in de auto-industrie over de impact van automatisering en digitalisering op hun personeel. Eind 2023 is het programma Arbeidstransitie wederom geëvalueerd. Er is tevredenheid over de voortgang die bedrijven hebben geboekt. De bedrijven hebben aangetoond dat ze de veranderingen op de arbeidsmarkt voldoende monitoren en de intentie hebben om hier verantwoordelijk mee om te gaan. Tenslotte zijn op

het gebied van mensenrechten in 2023 ook de eerste gesprekken gestart met bedrijven in de mijnbouw en hernieuwbare energie sectoren.

Binnen het dialoogprogramma Incidenten en Controverses (I&C) voert MN engagement met bedrijven die gelinkt zouden zijn aan negatieve impacts op mens en milieu. De uitgangspunten van de OESO-richtlijnen, de UN Global Compact Principles en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights zijn hierbij leidend. In 2023 spraken MN en uitvoeringspartner Morningstar Sustainalytics, namens Pensioenfonds Cargill, met 59 bedrijven, waaronder Barrick Gold Corp, Hon Hai Precision Industry Co Ltd. en TotalEnergies.

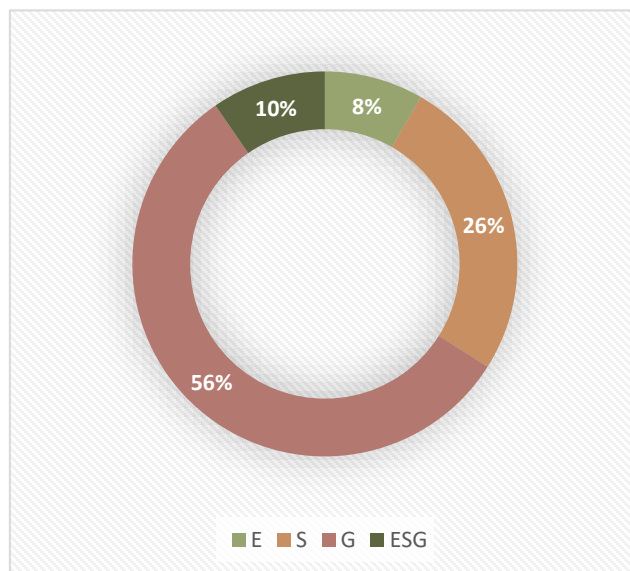
Op het onderwerp belasting werkt MN, namens Pensioenfonds Cargill, samen binnen een internationaal samenwerkingsverband. De overkoepelende doelstellingen in dit verband zijn om het belang van belasting als systemisch risico voor asset owners aan te stippen, om de risico's van belastingplanning- of ontduiking aan te kaarten, en om onze verwachtingen ten aanzien van verantwoord belastingbeleid te communiceren. In het vierde kwartaal van 2023 is de groep betrokken investeerders uitgebreid, en wordt gewerkt aan een vernieuwde – aangescherpte – scorecard die de ontwikkelingen van het afgelopen jaar op het gebied van belastingtransparantie meeneemt.

MN werkt in de beleggingscommissie van Eumedion samen met andere investeerders aan het toezicht op Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. In 2023 was de focus in de Eumedion gesprekken gericht op het identificeren van de risico's die bedrijven lopen door het verlies van biodiversiteit, en wat bedrijven doen om dit verlies te beperken.

Stemmen

MN stemde namens opdrachtgevers in 2023 wereldwijd op 18.522 management- en aandeelhoudersvoorstellen op 1533 aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin is belegd.

Van de 530 aandeelhoudersvoorstellen waarop MN heeft gestemd, gingen 56% van de voorstellen over governance onderwerpen, zoals de verkiezing van een bestuur, 26% over social onderwerpen, zoals human rights, diversity, equity & inclusion en political spending (waarin een bedrijf gevraagd wordt transparant te rapporteren over lobby activiteiten), 8% over klimaat, bijvoorbeeld over het zetten van targets of het rapporteren van huidige uitstootgegevens, en 10% over onderwerpen die raken aan meerdere thema's.

Juridische procedures

In actieve zaken neemt Pensioenfonds Cargill als eisende partij deel aan de aangespannen rechtszaken. In dergelijke zaken leveren Pensioenfonds Cargill en MN een bijdrage aan het aansturen van advocaten, het nemen tactische en strategische beslissingen, en het leveren van informatie en documentatie aan om de zaak te onderbouwen en de claims te bewijzen. In 2023 hebben de volgende procedures plaatsgevonden: Volkswagen/Porsche, Toshiba en Verizon.

Uitsluiting

Eind 2023 waren er in totaal 16 landen en 314 bedrijven onderdeel van de uitsluitingslijst op basis van de uitsluitingscriteria in het uitsluitingsbeleid. De meest recente uitsluitingslijst is te vinden op de [website](#) van MN.

Sustainable Development Investments (SDI's)

Investerings in bedrijven die raken aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties worden Sustainable Development Investments (SDI's) genoemd. Pensioenfonds Cargill heeft per eind 2023 het SDI-gehalte van haar portefeuille gemeten. Op dat moment was het SDI-gehalte van de portefeuille 5.7%.

Inhoud

Inleiding.....	7
Wet- en regelgeving.....	8
Europese regulations (EU Sustainable Finance)	8
ESG-integratie	8
Actief aandeelhouderschap	11
Engagement	11
Stemmen	30
Juridische procedures	30
Uitsluiting	31
Impact investeren	32
Impact Investerings	32
Sustainable Development Investments (SDI's)	32

Inleiding

In deze jaarrapportage worden de ontwikkelingen en behaalde resultaten op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen in 2023 uiteengezet.

2023 stond in het teken van de doorontwikkeling van ESG-integratie in de portefeuille en de gesprekken met bedrijven over energietransitie, biodiversiteit, sociale thema's en bestuurlijke thema's. Zo werd dit jaar het Landenraamwerk aangescherpt met een gelijke aanpak voor zowel ontwikkelde als opkomende landen (zie ook ESG-integratie), en had MN namens klanten rond de 200 contactmomenten met bedrijven over mogelijke verbeteringen (zie ook Actief Aandeelhouderschap). Daarnaast hebben Cargill en MN gewerkt aan de implementatie van het tweede deel van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) dat begin 2023 van kracht werd (zie ook Wet- en Regelgeving).

In 2023 zijn er veel positieve resultaten behaald op het gebied van verantwoord beleggen. Zo is de uitstoot-intensiteit gedaald ten opzichte van 2022 voor zowel de aandelenportefeuille als de bedrijfsobligatie portefeuille (zie ook Carbon Footprint). Ook werden de instrumenten stemmen en engagement weer actief ingezet. Gedurende het afgelopen jaar maakt maar liefst 125 bedrijven onderdeel uit van het dialoogprogramma van MN en werden er 18.542 stemmen uitgebracht namens klanten (zie ook Actief Aandeelhouderschap).

Wet- en regelgeving

Europese regulations (EU Sustainable Finance)

Eind 2019 heeft de Europese Unie de Europese Green Deal vastgesteld. Dit beleidsprogramma moet de EU helpen om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Via de werkstroom Duurzame Financiering is er een actieplan opgesteld dat financiering moet leiden richting economische activiteiten die bijdragen aan een klimaatneutraal Europa. Onderdeel van dit actieplan is nieuwe regelgeving met het doel om één Europese standaard te creëren rondom duurzaam beleggen. Dit betreft de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) en de Taxonomy Regulation. Deze nieuwe regelgeving is ook van toepassing op Cargill.

Terugblik

Op 10 maart 2021 zijn de eerste SFDR-verplichtingen in werking getreden. Hierbij heeft Cargill informatie verstrekt over hoe zij aankijkt tegen de [duurzame kenmerken](#) van de pensioenregeling. Per 1 januari 2022 zijn de eerste verplichtingen voor de taxonomieverordening in werking getreden. Cargill heeft in haar Pensioen 1-2-3 aangegeven of zij wel of niet voornemens is te beleggen in economische activiteiten die ecologisch duurzaam zijn volgens de taxonomieverordening. Begin 2022 zijn ook nucleaire energie en gas opgenomen in de taxonomie. Zodoende worden beleggingen in nucleaire energie en gas als ecologisch duurzaam beschouwd conform de opgestelde voorwaarden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen taxonomy-aligned beleggingen in nucleaire energie en fossiel gas en non taxonomy aligned beleggingen.

Ontwikkelingen 2023

Per 1 januari 2023 is het tweede deel van de SFDR in werking getreden. Om hieraan te voldoen heeft Cargill, volgens vastgesteld format, in meer detail gepubliceerd over de duurzame kenmerken van de pensioenregeling. Al deze informatie is opgenomen in de volgende documenten op de website:

1. Het [precontractuele informatie template](#) over de ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling.
2. [Websiteteksten](#) over onder andere de gebruikte data en methodes.

Daarnaast rapporteert Cargill in de bijlage van het algemene jaarverslag over de ecologische en sociale kenmerken die niet precontractueel zijn vastgesteld, aan de hand van de SFDR-rapportage.

Vooruitblik

De wetgeving op dit gebied is nog volop in ontwikkeling. Gedurende dit jaar zijn er meerdere consultaties geweest over potentiële aanpassingen in de SFDR. MN heeft, in samenwerking met andere pensioenuitvoerders en de Pensioenfederatie, gereageerd op deze consultaties. We blijven de ontwikkelingen volgen en zullen waar nodig stappen ondernemen om aan eventuele wijzigingen in de wetgeving te voldoen.

ESG-integratie

Beleidsontwikkelingen

Om rekening te houden met verschillende duurzaamheidsthema's in de portefeuille selecteert MN beleggingen op een bewuste manier. Bewuste Selectie is een methodiek waarbij regels worden opgesteld over waar Cargill wel en niet in wil beleggen. De regels zijn een eenduidige vertaling van zowel de principiële als financieel-economische uitgangspunten. Inmiddels is de bewuste selectie methodiek van

toepassing op de beleggingscategorieën aandelen, staatsobligaties opkomende landen en bedrijfsobligaties (investment grade en hoogrentend).

Voor de aandelen ontwikkeld portefeuille is de bewuste selectiemethodiek in 2023 verder aangescherpt. Er zijn drempelwaarden toegevoegd op verschillende belangrijke verantwoord beleggen thema's die relatief goed meetbaar zijn, waar bedrijven minimaal aan moeten voldoen. Deze hebben bijvoorbeeld betrekking op de invloed van bedrijfsactiviteiten op biodiversiteit en landgebruik en de wijze waarop wordt omgegaan met watergebruik. In de nieuwe strategie wordt minder nadruk gelegd dan voorheen op een algemene ESG-beoordeling per bedrijf. Zo maken we de selectie van bedrijven meer passend bij Cargill.

Resultaten 2023

Sectorreductiedoelstellingen

Begin 2023 heeft MN klimaatactieplannen opgesteld en gedeeld. In deze plannen zijn sectorreductiedoelstellingen vastgelegd voor een aantal uitstoot-intensieve sectoren. Voor deze reductiedoelstellingen wordt niet naar de totale uitstoot van een bedrijf gekeken, maar naar de uitstoot-intensiteit (de uitstoot per geproduceerd product).

Dit jaar is voor het eerst een meting uitgevoerd van de gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit van deze uitstoot-intensieve sectoren. De meting is uitgevoerd op basis van data van het Transition Pathway Initiative. Onderstaande meting laat de gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille samen voor 2022 evenals de doelstelling en de benodigde reductie in 2030. Omdat dit jaar de eerste meting heeft plaatsgevonden is het nog niet mogelijk om de voortgang weer te geven. Volgend jaar zal dit wel mogelijk zijn.

Sector (TPI classificatie)	Meeteenheid	2023	Doelstelling 2030	Benodigde reductie
Elektrische nutsbedrijven	Ton CO ₂ e per geproduceerde megawattuur energie	0.26	0.14	-45%
Luchtvaartmaatschappijen	Gram CO ₂ per RTK (Revenue tonne kilometres)	856.42	616.00	-28%
Aluminiumproducenten	Ton CO ₂ e per geproduceerde ton aluminium	10.02	4.73	-53%
Autofabrikanten	Gem. uitstoot van nieuw geproduceerde auto's in gram CO ₂ /km	97.43	30.68	-69%
Cementproducenten	Ton CO ₂ per geproduceerde ton cementproduct	0.56	0.42	-26%
Staalproducenten	Ton CO ₂ per geproduceerde ton staal	1.68	1.13	-33%
Olie- en gasindustrie	Gram CO ₂ geproduceerde megajoule energie	69.82	43.16	-38%

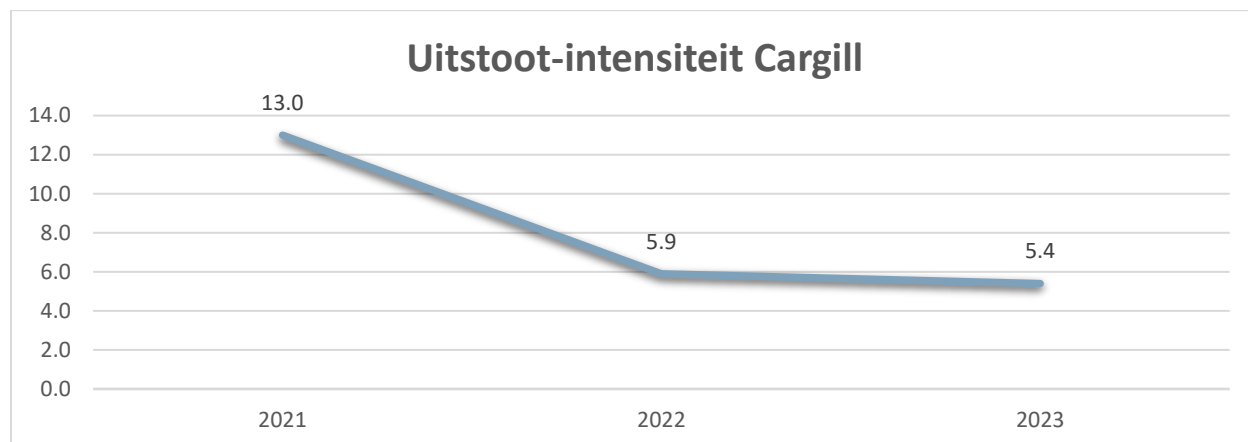
Carbon footprint

MN meet jaarlijks de CO₂-voetafdruk van de aandelen en bedrijfsobligaties portefeuilles van haar klanten. Cargill wordt jaarlijks op de hoogte gesteld van de resultaten van deze meting in de Carbon Footprint Rapportage.

De uitstoot-intensiteit (kgCO₂e) per 100 geïnvesteerde euro's, berekend op basis van EVIC¹, voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille van Cargill is dit jaar op 5.4 gesteld, tegenover 7.6 van de

¹ Voor de meting van de carbon footprint van de bedrijfsobligatieportefeuille heeft MN gebruik gemaakt van de meting op basis van enterprise value including cash (EVIC). Deze methodiek schrijft voor dat de waarde van een obligatieposities afgezet wordt tegen de totale enterprise value van het uitgevende bedrijf. De marktkapitalisatie van een bedrijf vertegenwoordigt de totale waarde van de uitstaande aandelen en houdt geen rekening met de totaal uitstaande schuld. De totale schuld staat in een andere verhouding met de marktkapitalisatie dan de uitstaande aandelen. Dit zorgt ervoor dat een investeerder zichzelf een te groot aandeel van de totale uitstoot van een bedrijf "toe-eigent" wanneer de obligatieposities afgezet worden tegen de marktkapitalisatie. Wanneer de carbon footprint van de aandelenposities en de obligatieposities beide op basis van de EVIC berekenend worden, kunnen deze samengevoegd worden zonder dat er dubbeltelling plaatsvindt.

geaggregeerde benchmark. Dit laat een out-performance van 29% zien. In vergelijking met de vorige meting is de uitstoot van de portefeuille met 8.3% gedaald. De onderstaande grafiek geeft de verandering van de uitstoot-intensiteit van de portefeuille weer op basis van de EVIC.

Aandelen

De uitstoot-intensiteit van de aandelenportefeuille op basis van de EVIC is dit jaar berekend op 5.9. Dit is een daling van 18.7% ten opzichte van de vorige meting. De daling is voor het overgrote deel het gevolg van de toepassing van Bewuste Selectie op de opkomende landen aandelenportefeuille. De uitstoot van de opkomende landen aandelenportefeuille is in vergelijking met vorig jaar met 57.0% gedaald. Sinds de eerste meting van de carbon footprint op basis van EVIC in 2021 is de carbon footprint van de aandelenportefeuille met 55.6% gedaald.

Bedrijfsobligaties

De uitstoot-intensiteit van de bedrijfsobligatieportefeuille van Cargill op basis van de EVIC is dit jaar gestegen met 37% naar 4.8. In verhouding tot de benchmark laat de bedrijfsobligatieportefeuille dit jaar een out-performance zien van 30.3%. Ondanks de toepassing van Bewuste Selectie op de bedrijfsobligatieportefeuilles per eind 2022 is de CO₂-uitstoot van deze portefeuille gestegen. Deze stijging kent drie oorzaken:

1. Hoewel er in relatief duurzamere Utilities bedrijven geïnvesteerd wordt, is de algehele weging van deze sector in de portefeuille gestegen (van 7.6% naar 9.7% van het belegd vermogen). Dit heeft gezorgd voor een hogere uitstoot.
2. De datadekking van de Basic Materials sector is toegenomen; van 34.8% naar 57.3% van het belegd vermogen. De toename van de datadekking van deze relatief uitstoot-intensieve sector zorgt voor een hogere gemeten uitstoot. De toename van de datadekking is niet het gevolg van het beschikbaar komen van meer data maar het feit dat Pensioenfonds Cargill als gevolg van Bewuste Selectie minder belegd in bedrijven waarvoor geen uitstootgegevens beschikbaar.
3. thyssenkrupp AG is opgenomen in de portefeuille. Dit bedrijf is de grootste uitstoter in de portefeuille van Pensioenfonds Cargill en goed voor 22.1% van de totale uitstoot van de bedrijfsobligatieportefeuille. Het bedrijf heeft een MSCI ESG Rating van AA.

Vooruitblik

Aanscherping landenraamwerk

In 2024 zal MN het Landenraamwerk aanscherpen. Dit wordt gebruikt om te bepalen welke overheden kunnen worden opgenomen in de beleggingsportefeuille aan de hand van de overtuigingen van Cargill. Het landenraamwerk is van toepassing op staatsobligaties opkomende landen en ook op overheden gelieerde beleggingen voor beursgenoteerde aandelen in opkomende landen. In het Landenraamwerk zal een gelijke aanpak voor ontwikkelde en opkomende landen op worden gesteld.

Bewuste selectie 2.0 aandelen opkomend

Nadat in 2023 het selectieraamwerk voor beleggingen in aandelen in ontwikkelde landen is aangescherpt (implementatie 2024), is de intentie om in 2024 ook het selectieraamwerk voor opkomende landen te actualiseren.

Actief aandeelhouderschap

Beleggen in ondernemingen brengt bepaalde rechten en plichten met zich mee. MN geeft inhoud aan die verantwoordelijkheid middels de volgende instrumenten:

- **Engagement** – Het voeren van een dialoogprogramma (engagement) om lange termijn waarde creatie te stimuleren en risico's te mitigeren;
- **Stemmen** – Het uitbrengen van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
- **Juridische procedures** – Het nemen van juridische stappen als er sprake is van beleggingsverliezen ten gevolge van wanbeleid van het bestuur van de onderneming.

Engagement

MN voert namens Cargill de dialoog met een aantal bedrijven die zijn geselecteerd op basis van verschillende ESG-thema's. In het engagementproces worden specifieke doelstellingen vastgesteld en wordt gerapporteerd over behaalde mijlpalen. Hiermee rapporteert MN over ondernemingen die de aanbevelingen overnemen en daarmee hun bedrijfsvoering verbeteren.

Klimaat

Energietransitie

Het dialoogprogramma Energietransitie heeft als doel bedrijven te bewegen om hun klimaatstrategieën in lijn te brengen met de doelstellingen van het Parijse Klimaatakkoord. Hiermee draagt dit dialoogprogramma bij aan het reduceren van klimaatgerelateerde risico's van de geselecteerde bedrijven. Binnen het programma Energietransitie vraagt MN, namens Cargill, bedrijven rekenschap te geven aan klimaatrisico's en -kansen doormiddel van verschillende doelstellingen:

- Bedrijven committeren zich aan een 1,5-graden pad en verbinden daar passende doelstellingen aan;
- Bedrijven stellen actieplannen met daarin een robuuste strategie voor het behalen van de doelstellingen, en passende investeringen;
- Bedrijven rapporteren volgens het TCFD-raamwerk².

² De Task Force on Climate-Related Financial Disclosure (TCFD) vraagt van bedrijven om te rapporteren over governance, strategie, risicobeheer, kerncijfers en doelstelling ten aanzien van klimaatrisico's.

2023

2023 was het tweede en laatste jaar van het dialoogprogramma energietransitie 2021-2023. Het doel van dit programma was om bedrijven te stimuleren hun klimaatstrategieën in lijn te brengen met de doelstellingen van het Akkoord van Parijs en zo bij te dragen aan de energietransitie. De focus lag hierbij op olie-, gas- en nutsbedrijven, daarnaast bevonden zich ook enkele grootverbruikers van energie, zoals staal- en chemische bedrijven, in het programma. Ondanks eerdere uitsluitingen van olie-, gas en nutsbedrijven waren er bij aanvang van 2023 nog 32 van de oorspronkelijke 62 bedrijven betrokken bij het engagementprogramma.

Ontwikkelingen

Wanneer MN ontevreden is over de voortgang van bedrijven worden er escalatiemiddelen ingezet. De inzet van escalatiemiddelen gebeurt op basis van een vooraf vastgestelde escalatiestrategie, die vastlegt in welke gevallen er een van de beschikbare escalatiemiddelen kan worden ingezet om dialoog kracht bij te zetten. Dit omvat onder andere het stemmen tegen herbenoeming van bestuurders, het openbaar maken van onze (tegen)stem, en het indienen van aandeelhoudersresoluties om druk uit te oefenen op bedrijven. In 2023 was MN, namens Cargill, mede-indiener van aandeelhoudersresoluties bij TotalEnergies (gericht op klimaatdoelstellingen) en ENGIE (inzake transparantie en zeggenschap van aandeelhouders over het klimaatbeleid van de bedrijven). Daarnaast steunde Cargill aandeelhoudersresoluties die waren ingediend bij onder andere Shell, BP, Equinor, Martin Marietta Materials en ConocoPhillips. Op basis van de engagementdoelstellingen bleven er in de zomer van 2023 negen bedrijven uit de olie- en gassector over, waarvan verwacht wordt dat ze op de lange termijn zullen bijdragen aan de energietransitie.

Vooruitblik

In 2023 zijn we begonnen met het vervolg van het dialoogprogramma energietransitie. Gezien de aanzienlijke technologische afhankelijkheid in het energiesysteem, is het essentieel dat zowel de vraag- als aanbodzijde van fossiele producten samen de transitie doormaken. Na de afgelopen jaren de gesprekken gericht te hebben op bedrijven die fossiele brandstoffen produceren en aanbieden, verleggen we in ons nieuwe programma onze aandacht naar **grootverbruikers van fossiele brandstoffen en grondstoffen**. Het programma richt zich op een groep van 50 bedrijven uit de cement-, chemie-, mijnbouw- en staalsector, naast de overgebleven olie- en gasbedrijven en een selectie nutsbedrijven. Het programma vraagt bedrijven doestellingen te stellen en een strategie te ontwikkelen die past bij de 1,5 graden doelstelling van het Akkoord van Parijs.

ENGIE: Verbeteren transparantie en versterken betrokkenheid aandeelhouders bij het klimaatbeleid

In 2023 zette MN, samen met andere investeerders, de dialoog met het nutsbedrijf **ENGIE** voort. Hierbij kwamen de volgende aspecten aan bod:

- Het formuleren van een **netto nul toezegging**.
- De voorgenomen uitfasering van **elektriciteitsproductie via kolen**.
- De **lobbyactiviteiten** van het bedrijf.
- Het **klimaatbeleid** als een prominent onderdeel van de bedrijfsvoering.

ENGIE hanteert een klimaatstrategie die in lijn is met de doelstellingen van het **Parijsakkoord**, waarbij gestreefd wordt naar een opwarming van de aarde van **minder dan 2 graden Celsius**. Om de implementatie van deze strategie goed te kunnen beoordelen, is **transparantie** van ENGIE essentieel, met name met betrekking tot investeringen die de energietransitie bevorderen. Naar aanleiding van de gesprekken publiceerde ENGIE in april van 2023 een uitgebreider rapport, dat gedeeltelijk tegemoetkwam aan de wensen van aandeelhouders. Bovendien gaf het bedrijf aan open te staan voor een **driejaarlijkse 'Say on Climate'**, waarbij aandeelhouders advies kunnen uitbrengen over strategie en implementatie. Desondanks is besloten de aandeelhoudersresolutie mede in te dienen om de druk op ENGIE te verhogen voor een **jaarlijkse 'progress vote'** over de implementatie van haar klimaatbeleid, en haar rapportage verder te verbeteren. Hoewel de resolutie werd verworpen, kreeg deze steun van een brede groep investeerders. Naar aanleiding van de uitkomst heeft ENGIE aangegeven op korte termijn de mogelijkheid van een **jaarlijkse 'progress vote'** te overwegen en de dialoog met de coalitie voort te zetten om het klimaatbeleid en de klimaatrapportage verder te versterken.

Biodiversiteit

Het dialoogprogramma biodiversiteit heeft als doel het mitigeren van biodiversiteitsrisico's in de portefeuille en het bijdragen aan een leefbare wereld. Namens Cargill vraagt MN ondernemingen om biodiversiteit risico's in kaart te brengen alsook de impact van bedrijfsactiviteiten op biodiversiteit. Het engagement heeft als doel bedrijven te bewegen richting *zero deforestation* in de toeleveranciersketen met duidelijke doelstellingen, bedrijven te vragen een biodiversiteitsassessment uit te voeren, en biodiversiteit te integreren in strategie en rapportages. MN werkt samen met andere investeerders in het door Cardano geïnitieerde programma '*Satellite-based engagement towards zero-deforestation*', waarbij ruim vijftien Nederlandse en internationale investeerders betrokken zijn.

2023

In 2023 is de balans opgemaakt van twee jaar engagement met zes bedrijven (Unilever, Hershey, Nestle, PepsiCo, Nestlé, BASF en Mitsubishi Corporation) uit de voedsel en chemiesectoren. Hoewel alle bedrijven voortgang hebben geboekt in het zetten van doelstellingen op biodiversiteit, is de mate van voortgang wisselend. Bedrijven werken voornamelijk aan het verbeteren van traceerbaarheid in de keten en het zetten van zero-deforestation doelstellingen. Met de komst van rapportage richtlijnen vanuit de Taskforce for Nature-Related Financial Disclosures (TNFD) in 2023 staan de meeste bedrijven nog aan het begin van een traject van het in kaart brengen van risico's en impact. Alle bedrijven hebben een doelstelling voor het duurzaam inkopen van een of meerdere high-risk commodities voor 2025. Daarnaast heeft een aantal bedrijven (Unilever, Hershey, Nestle, PepsiCo) plannen om in de toeleveringsketen te investeren in regeneratieve landbouwpraktijken, en worden hier fondsen aan gealloceerd. In de chemiesector wordt de impact van producten op biodiversiteit, zoals schadelijke pesticiden, nog onvoldoende geadresseerd.

Ontwikkelingen

Hoewel bedrijven voortgang boeken op het in kaart brengen van ontbossingsproblematiek blijft ontbossing wereldwijd onverminderd hoog. De activiteiten van bedrijven en overheden liggen achter op schema om de doelstellingen uit de Glasgow Declaration voor 2030 te behalen. In 2022 werd 6.6 miljoen hectare ontbost, waarvan 4.1 primair bos. Dit is 10% meer in vergelijking met 2021. 96% van deze ontbossing vond plaats in tropische regio's (WWF Forest Pathways Report 2023). In 2023 is de European Deforestation Regulation (EUDR) ingevoerd. Deze wetgeving heeft grote impact op bedrijven omdat een supply chain due diligence een vereiste is waarvoor volledige traceerbaarheid van de toeleveringsketen noodzakelijk wordt. Mogelijk zullen bedrijven als reactie hierop hun ketens versimpelen en het aantal toeleveranciers verkleinen. In het engagement besteedt MN daarom aandacht aan de gevolgen voor kleine boeren, alsook het verschuiven van het ontbossingsprobleem naar andere toeleveringsketens buiten de Europese Unie. In 2023 ziet men dat het thema biodiversiteit verder wordt geprofessionaliseerd met de komst van richtlijnen vanuit de Taskforce for Nature-Related Financial Disclosures (TNFD) en de start van de ontwikkeling van science-based targets for nature door SBTN.

Vooruitblik

In 2024 wordt het engagement op biodiversiteit uitgebreid via het [Nature Action 100](#) initiatief en het [FAIRR](#) samenwerkingsverband. Nature Action 100 is een sector-overstijgend initiatief dat aan de hand van zes focus gebieden bedrijven vraagt actie te ondernemen op het onderwerp biodiversiteit, bijvoorbeeld door het uitvoeren van impact en risico assessments op basis van TNFD richtlijnen, of het zetten van targets in lijn met het Global Biodiversity Framework voor 2030. Via FAIRR gaat MN in gesprek met retailers over hun rol in het versnellen van de eiwittransitie, een transitie die noodzakelijk is in het behalen van zowel klimaat als biodiversiteit doelstellingen.

Unilever – Traceerbare en ontbossingsvrije toeleveringsketens

In 2023 ging MN in gesprek met Unilever als onderdeel van het initiatief '*Satellite-based engagement towards zero deforestation*'. De gesprekken waren gericht op het creëren van toeleveringsketens zonder ontbossing en de gevolgen van de nieuwe EU-wetgeving tegen ontbossing (European Union Deforestation Regulation). Ter bevordering van de transparantie van toeleveringsketens heeft Unilever geïnvesteerd in een productiefaciliteit in Indonesië, en brengt het bedrijf kleine toeleveranciers in kaart. Unilever geeft aan op schema te liggen om de doelstellingen voor *zero ontbossing* in 2023 voor vijf producten met een hoog risico te halen, dit zal blijken uit de rapportage die Unilever in 2024 publiceert. Unilever stelt klaar te zijn voor de nieuwe Europese wetgeving, maar wijst op de risico's, aangezien de Europese Unie slechts een kleine afnemer is van palmolie, waardoor ontbossing mogelijk naar minder streng gecontroleerde regio's kan verschuiven. Unilever wil via haar eigen productielocaties blijven inkopen bij kleine boeren om uitsluiting te voorkomen. Bovendien werkt Unilever samen met bedrijven als Nestle en PepsiCo binnen het Rimba Collective Finance Platform, waarin de bedrijven natuurbeschermings- en herstelprojecten financieren in verhouding tot het volume palmolie dat zij hebben ingekocht.

Social

Leefbaar Loon en Leefbaar Inkomen

MN is namens Cargill één van de oprichters van het Platform Living Wage Financials (PLWF), een investeerderscoalitie die zich inzet voor leefbare lonen en inkomens in internationale productieketens. Sinds de officiële lancering van het PLWF in 2018 is het aantal financiële samenwerkingspartners gegroeid tot 20 (per 2023) met een geschat beheerd vermogen van meer dan 6,9 biljoen euro. Gezamenlijk spreken de platform leden met meer dan vijftig bedrijven uit de textiel- en voedselsector.

Leefbaar Loon in Textiel

Voor de kledingsector geldt dat de mensen aan het begin van de productieketens doorgaans onvoldoende verdienen om zichzelf en naaste familieleden fatsoenlijk te kunnen onderhouden. Het dialoogprogramma Leefbaar Loon heeft als doel kledingbedrijven ertoe te bewegen deze systematische problematiek aan te

pakken en leefbare lonen voor productiemedewerkers mogelijk te maken. Namens Cargill vraagt MN in de dialoog dat ondernemingen het belang van leefbare lonen erkennen en prioriteren. Daarnaast verwacht MN dat zij visie en beleid op leefbaar loon formuleren; erop toezien dat zij de juiste processen en monitoringsmethoden implementeren om de betaling van leefbare lonen in hun ketens mogelijk te maken; transparant zijn; en samenwerking zoeken, met peers en andere stakeholders, zoals vakbonden, overheden en NGO's.

Leefbaar Inkomen in Agrifood

Ook spreekt MN namens Cargill met bedrijven uit de voedsel- en landbouwindustrie over leefbare inkomens voor producenten van ruwe grondstoffen. De focus ligt hierbij op koffie en cacao - twee commodities waarvoor geldt dat de boeren die deze produceren doorgaans onvoldoende verdienen om zichzelf en naaste familieleden fatsoenlijk te kunnen onderhouden. MN vraagt voedselbedrijven die koffie en cacao inkopen dat zij visie en beleid hebben op leefbaar inkomen; gebruik maken van duurzaamheidscertificering; inzicht hebben in hun ketens en de leefomstandigheden van de boeren; programma's opzetten of ondersteunen om inkomens voor boeren te vergroten en diversifiëren; en op duurzame wijze hun inkooppraktijken inregelen, waarbij langetermijnrelaties, korte betalingstermijnen en redelijke prijs-stelling belangrijke aspecten zijn.

2023

In 2023 heeft MN gesprekken gevoerd met zes bedrijven in de textielindustrie: H&M, VF Corp, Primark, Inditex, Adidas en TJX. Bij de start van het engagement in 2018 met deze kledingbedrijven, waren de meeste al bezig met het verbeteren van de lonen voor hun productiemedewerkers. Door de jaren heen is er steeds meer aandacht besteed aan dit onderwerp, is er beleid opgesteld, zijn er processen ontwikkeld en is er gezocht naar samenwerking. Hoewel het voor kledingbedrijven moeilijk blijft om te bewijzen dat deze inspanningen daadwerkelijk leiden tot hogere lonen voor productiemedewerkers, zien we dat kledingbedrijven steeds meer overgaan van beleid naar actie.

Daarnaast heeft MN in 2023 gesprekken gevoerd met vijf bedrijven in de voedsel- en landbouwsector, namelijk Nestle, Hershey, Chocoladefabriken Lindt & Spruengli, Starbucks en J.M. Smucker Companies. Van deze bedrijven wordt verwacht dat ze actie ondernemen om boeren in hun toeleveringsketen een leefbaar inkomen te bieden. De meeste van deze bedrijven zijn hier actief mee bezig, bijvoorbeeld door boeren directe ondersteuning te bieden in de vorm van trainingen, financiële hulp of toegang tot benodigde middelen, zoals financiële middelen en landbouwbenodigdheden zoals meststoffen en pesticiden.

Ontwikkelingen

Binnen de textielbedrijven hebben zowel Primark als H&M impactstudies uitgevoerd die aantonen dat hun beleid op leefbare lonen tot positieve resultaten leidt, zoals een hoger salaris of een betere tevredenheid onder de medewerkers.

In het afgelopen jaar heeft MN een intensievere dialoog gevoerd met TJX, omdat het bedrijf nog steeds geen aandacht besteedt aan leefbare lonen. Gezien het gebrek aan vooruitgang bij TJX over een periode van meer dan drie jaar, heeft MN eind 2023 besloten het bedrijf uit te sluiten.

Binnen de agrifood bedrijven is ook vooruitgang te zien. Het is bemoedigend om te zien dat alle bedrijven waarmee we in gesprek zijn, hun inspanningen in het afgelopen jaar hebben uitgebreid. Verschillende bedrijven betalen boeren een bonus en er wordt binnen de industrie samengewerkt om oplossingen te vinden. MN erkent deze vooruitgang, maar stelt ook vast dat deze vaak nog niet voldoende is om het probleem volledig aan te pakken. In het komende jaar zal de focus liggen op het verkrijgen van inzicht in en transparantie over het tekort in leefbaar inkomen. Bedrijven die dit nog niet doen, worden aangespoord om inkomensgegevens van boeren te verzamelen en te streven naar meer transparantie - een stap die Nestle en Hershey in 2023 al hebben gezet.

Vooruitblik

MN hecht er veel waarde aan dat de inspanningen van kledingbedrijven daadwerkelijk resultaten opleveren. Daarom richten de gesprekken zich steeds meer op hoe bedrijven de effectiviteit van hun strategie kunnen garanderen. Er wordt specifiek aandacht gevraagd voor het realiseren van een verantwoord inkoopbeleid en eerlijke handelsrelaties met leveranciers, omdat dit de gebieden zijn waar kledingbedrijven de meeste directe invloed hebben. Daarnaast vraagt MN kledingbedrijven om te zorgen voor een goede sociale dialoog en toegankelijke klachtenmechanismen, en om de impact te meten en hierover transparant te rapporteren.

Primark

MN is, namens Cargill, in gesprek met Associated British Foods, het moederbedrijf van Primark, en voert gesprekken met hen over het betalen van leefbare lonen aan werknemers in de productieketen. In 2022 stelde het bedrijf als doel dat Primark ervoor zal zorgen dat alle productiemedewerkers in de ketens tegen 2030 een leefbaar loon verdienen. Het afgelopen jaar heeft het bedrijf voor het eerst verslag uitgebracht over de voortgang van deze doelstelling. Zo heeft Primark gerapporteerd over hoe de implementatie van trainingsprogramma's in Bangladesh heeft geleid tot een hogere tevredenheid onder de medewerkers, een betere levenskwaliteit, hogere lonen en verbeterde werkprestaties.

Een belangrijk moment dit jaar was de herziening van het minimumloon voor fabrieksarbeiders in de kledingsector in Bangladesh. Ondanks dat het minimumloon aanzienlijk is verhoogd, is het nog steeds niet voldoende om van te leven. Daarom zal MN volgend jaar onder andere met Primark gesprekken voeren over hoe het bedrijf invloed heeft uitgeoefend op de onderhandelingen over de hoogte van het minimumloon. Het bedrijf zal ook worden gevraagd of ze kunnen garanderen dat ze hogere productieprijsen betalen aan de fabrieken om te compenseren voor het hogere minimumloon dat moet worden uitbetaald.

Starbucks

Starbucks, een Amerikaans bedrijf en een van de grootste koffie-inkopers ter wereld, erkent het belang van het aanpakken van de wijdverspreide armoede onder koffieboeren. Echter, het bedrijf heeft nog geen expliciete toezegging gedaan op het gebied van leefbare inkomens en verzamelt geen inkomensgegevens van boeren in hun eigen keten om het verschil tot een leefbaar inkomen te meten. Na enkele jaren van engagement is MN van mening dat Starbucks leefbare inkomens in haar beleid zou moeten verankeren en dit als een prioriteit zou moeten beschouwen. Daarom heeft MN tijdens de aandeelhoudersvergadering van het bedrijf vragen gesteld, tegen de herbenoeming van bestuurders gestemd en het gesprek met Starbucks voortgezet. Het bedrijf heeft aangegeven een nieuwe analyse te zullen uitvoeren van haar grootste mensenrechtenrisico's. Op basis hiervan zal Starbucks in 2024 nieuwe aandachtsgebieden vaststellen. MN hoopt dat leefbare inkomens na deze stap meer expliciete aandacht zullen krijgen en zal bij het bedrijf blijven aandringen op deze kwestie. In 2023 heeft MN ook aandacht besteed aan de rechten van de eigen werknemers van Starbucks, met name de vakbondsrechten van Amerikaanse werknemers.

Arbeidstransitie & automatisering

De doelstelling van het dialoog programma bestaat uit het mitigeren van de (potentiële) negatieve impact van automatisering en digitalisering op banen. Als arbeidsproblemen niet worden aangepakt en het werknemersbestand niet effectief wordt beheerd in het licht van technologische ontwikkelingen, kan dit leiden tot aanzienlijke operationele en reputatierisico's voor bedrijven. Daarnaast bestaat er ook, door hoge concurrentie op de arbeidsmarkt naar gespecialiseerd personeel, een krapte op de arbeidsmarkt die operationeel risico versterkt. MN stuurt er in de dialoog op aan dat ondernemingen niet alleen de voordelen van automatisering inzichtelijk maken, maar ook de nadelen. Bedrijven worden geacht zich - conform de door de OESO-richtlijnen veronderstelde verantwoordelijkheid - als goed werkgever op te stellen en de benodigde arbeidstransitie in goede banen te leiden. Hierbij staat 'een leven lang leren' voorop en dient ontslag een laatste redmiddel te zijn.

2023

In 2023 heeft MN de gesprekken voortgezet met vijf bedrijven in de auto-industrie over de impact van automatisering en digitalisering op hun personeel. Belangrijke thema's in deze gesprekken zijn:

- Het belang van een veerkrachtig en toekomstbestendig personeelsbestand
- Inzet op 'een leven lang leren'
- De samenhang tussen het personeel en innovatie.
- Een inclusieve arbeidstransitie waarbij alle groepen werknemers betrokken worden bij de noodzakelijke transitie.

Ontwikkelingen

Over het algemeen is MN zeer tevreden met de vooruitgang die de bedrijven hebben geboekt op dit gebied. Tijdens de gesprekken heeft MN tal van initiatieven waargenomen die gericht zijn op het bevorderen van interne werving en het ontwikkelen van vaardigheden. Enkele van de beste praktijken voor het navigeren door de arbeidstransitie zijn onder meer online platforms voor interne vacatures en opleidingsmogelijkheden, deelname aan samenwerkingsverbanden waarin benodigde vaardigheden worden gedeeld tussen bedrijven, het monitoren van leveranciers op het gebied van personeelsbeheer, en het gericht opleiden van nieuwe werknemers om zo een aanbod te creëren voor vaardigheden waar momenteel een tekort aan is op de arbeidsmarkt.

Vooruitblik

Eind 2023 heeft MN het programma Arbeidstransitie wederom geëvalueerd. MN is tevreden met de voortgang die bedrijven hebben geboekt. De bedrijven hebben aangetoond dat ze de veranderingen op de arbeidsmarkt voldoende monitoren en de intentie hebben om hier verantwoordelijk mee om te gaan. Alle betrokken bedrijven lijken zich bewust te zijn van de risico's en hun verantwoordelijkheid ten opzichte van hun werknemers, en ondernemen diverse initiatieven om aan deze verantwoordelijkheid te voldoen.

Volvo

In 2023 zette MN het gesprek voort met Volvo over hun strategie voor de arbeidstransitie. MN heeft met het bedrijf gesproken over het identificeren van risico's voor werknemers die verband houden met marktveranderingen. Volvo merkt grote verschillen op in de soorten technologische ontwikkelingen die de vraag naar bepaalde vaardigheden beïnvloeden tussen verschillende regio's. Daarom vindt Volvo een overkoepelende scenario-analyse om de risico's in kaart te brengen niet passend. In plaats daarvan volgen ze belangrijke ontwikkelingen op regionaal niveau nauwlettend en passen ze op basis daarvan een gedifferentieerde strategie toe per regio. MN steunt deze aanpak omdat deze beter aansluit bij de belangen van de lokale werknemers. Echter, MN blijft ook het belang benadrukken van het openbaar rapporteren van indicatoren die inzicht geven in de duurzaamheid van het beheer van het personeelsbestand, zoals omloopsnelheden, het percentage interne vacaturevervulling en de resultaten van omscholing en bijscholing. Deze indicatoren laten zien of bedrijven voldoende maatregelen nemen om grote ontslagrondes te voorkomen en huidige werknemers te behouden en te betrekken bij de transitie.

Mensenrechten in mijnbouw en hernieuwbare energie

Bij de winning van grondstoffen die nodig zijn voor de opwekking van hernieuwbare energiebronnen – zoals zonnepanelen, windturbines en batterijen – is het risico op mensenrechtenschendingen groot. In december 2022 is een nieuw dialoogprogramma gestart met bedrijven uit de mijnbouwsector en de hernieuwbare energiesector om deze problematiek aan te pakken. Hiervoor wordt samengewerkt met meer dan honderd andere investeerders in een door de PRI geleid programma.

Het doel van het dialoogprogramma is het mitigeren van mensen- en arbeidsrechtenrisico's in de portefeuille. Met name de mijnbouwsector is een hoog risico sector binnen de portefeuille, waar zich vele mensenrechtenrisico's voordoen. Door engagement te voeren met bedrijven binnen dergelijke sectoren geeft Cargill invulling aan de due diligence verplichting van de OESO-richtlijnen en UNGP's, waarbij de grootste risico's geprioriteerd worden. Bij aanvang van het engagement wordt er vanuit het samenwerkingsverband in totaal met 40 ondernemingen engagement gevoerd. MN neemt, namens opdrachtgevers, de leiding in de gesprekken met twee mijnbouwbedrijven (Newmont en Newcrest) en twee energiebedrijven (Iberdrola en NextEra).

2023

Voor elk van de ondernemingen waarbij MN in 2023 het engagement mee leidde, is de huidige benadering van mensenrechten grondig beoordeeld en is er een strategie voor betrokkenheid opgesteld. Bovendien hebben de eerste dialogen plaatsgevonden, waarbij de aandacht meestal uitging naar de algemene due diligence aanpak van de bedrijven. De eerste indruk is gematigd positief. Alle bedrijven hebben beleid, en in sommige gevallen is dit al vrij uitgebreid. Echter, er zijn ook verschillende meldingen van misstanden bekend.

Vooruitblik

Voor 2024 streeft MN ernaar om de dialoog te intensiveren door te richten op meer specifieke aandachtspunten voor ieder bedrijf. Echter, de betrokkenheid bij Newcrest wordt afgesloten, aangezien dit bedrijf is overgenomen door het Australische bedrijf Newmont, dat ook binnen het engagementprogramma valt.

Iberdrola

Iberdrola, een Spaans bedrijf en een van de grootste producenten van hernieuwbare energie ter wereld, speelt een belangrijke rol in de energietransitie. In 2023 heeft MN met Iberdrola gesproken over hoe het bedrijf ervoor zorgt dat mensenrechten worden beschermd in dit proces. MN is tevreden met de manier waarop het bedrijf dit aanpakt. Iberdrola heeft de sociale risico's van haar eigen activiteiten en die in de toeleveringsketen geïdentificeerd en heeft een uitgebreid beleid om de meest significante risico's te beperken. Het bedrijf scoort ook goed op het gebied van rapportage en transparantie. In het komende jaar willen we de dialoog verder verdiepen.

Governance

Belastingbeleid

Belastingontduiking en -ontwijking brengen verschillende risico's met zich mee die de financiële resultaten van een onderneming kunnen ondermijnen, zoals reputatierisico's, reguleringsrisico's en het risico op boetes. De ondernemingen in dit engagementprogramma worden geselecteerd op basis van een hoge tax gap. Dit is het verschil tussen de verwachte belastingdruk op basis van de belastingtarieven waar een onderneming opereert en de daadwerkelijke belastingdruk (effective tax rate). Van de ondernemingen met een hoog verschil tussen beide, wordt gekeken of er sprake is van agressieve belastingplanning, zoals bijvoorbeeld het opzetten van dochter- of moederondernemingen in landen waar geen omzet wordt behaald vanwege de belastingdruk, artificieel vooruit schuiven van winsten of andere constructies. Daarnaast probeert MN bedrijven te bewegen om transparant te rapporteren over belasting, bij voorkeur in lijn met de Global Reporting Initiative (GRI) 207 Tax Standard. Deze standaard stimuleert bedrijven om zinvolle en vergelijkbare informatie te verstrekken voor auditors en investeerders.

Op het onderwerp belasting werkt MN samen binnen een internationaal samenwerkingsverband. De overkoepelende doelstellingen in dit verband zijn om het belang van belasting als systemisch risico voor asset owners aan te stippen, om de risico's van belastingplanning- of ontduiking aan te kaarten, en om onze verwachtingen ten aanzien van verantwoord belastingbeleid te communiceren.

2023

In 2023 is gesproken met Experian en Barrick Gold naar aanleiding van de belastingrapportages die gepubliceerd zijn voor 2022. Hoewel constructive dialoog is gevoerd met Experian heeft het bedrijf weinig verbeteringen doorgevoerd in de rapportage, en werd tijdens de gesprekken aangegeven dat wordt gewacht op wetgeving die country-by-country rapportage voor Europese activiteiten verplicht stelt. Deze wetgeving gaat in 2024 van start. Ook is gesproken met Barrick Gold, nadat de samenwerkende investeerders feedback hebben gegeven op het belastingrapport gepubliceerd door het bedrijf. Barrick Gold stelt de feedback mee te nemen in een volgende versie van het rapport. Het bedrijf stipte aan dat de International Council on Mining and Metals (ICMM) zich gecommiteerd heeft om vanaf 202 volgens de GRI207 standaard te rapporteren, en dat methodologieën om dit op juiste wijze te implementeren nog in ontwikkeling zijn. Daarnaast stipte het bedrijf aan dat op basis van de feedback, ook het belastingbeleid van Barrick Gold een review zal krijgen.

Ontwikkelingen

In 2023 zijn er in verschillende regio's van de wereld ontwikkelingen geweest op het gebied van belasting. Zo heeft de Financial Accounting Standards Board (FASB) in de Verenigde Staten een voorstel gedaan voor een aantal belangrijke wijzigingen, waaronder een vereiste voor bedrijven om informatie te ontsluiten over landen waar inkomstenbelasting meer dan 5% bedraagt van de totale afgedragen belasting. Bedrijven, zoals Mastercard, hebben in 2023 gelobbyd tegen deze wetgeving. De wijzigingen gaan per eind 2024 gelden. In 2023 publiceerde de Fair Tax Foundation een nieuwe lijst met 71 jurisdicties en een definitie van belastingparadijzen, die naast de OECD lijst met niet coöperatieve jurisdicties op het gebied van belastingbeleid gebruikt kan worden. Eind 2023 werd ook de VBDO Tax Transparency Benchmark gepubliceerd, waarbij 116 bedrijven (51 Nederlandse en 65 Europese) gerankt worden op verschillende criteria. Philips en Repsol waren respectievelijk de best presterende Nederlandse en Europese bedrijven.

Vooruitblik

In het vierde kwartaal van 2023 is de groep betrokken investeerders uitgebreid, en wordt gewerkt aan een vernieuwde – aangescherpte – scorecard die de ontwikkelingen van het afgelopen jaar op het gebied van belastingtransparantie meeneemt. In 2024 wordt de groep met bedrijven op de engagementlijst uitgebreid op basis van de nieuwe methodologie. Belastingtransparantie wordt in 2024 ook een van de twee punten waar Eumedion op gaat focussen: bedrijven worden gestimuleerd de Dutch Tax Governance Code te ondertekenen en te implementeren.

Engagement met ISS op beoordeling van aandeelhoudersvoorstellen op belastingtransparantie

In 2023 heeft MN namens Cargill voor een aandeelhoudersvoorstel gestemd waarin Microsoft Corporation wordt gevraagd om te rapporteren volgens de GRI standaarden voor belastingtransparantie. Proxy adviseur ISS adviseerde een stem tegen het voorstel, waarbij ISS beargumenteerde dat deze mate van transparantie nog niet gebruikelijk is in de Verenigde Staten. Daarnaast zou de toegevoegde waarde van additionele rapportage op belasting voor aandeelhouders beperkt zijn. MN is samen met de PRI belastingwerkgroep in gesprek gegaan met ISS over het verbeteren van hun analyse en stemadviezen ten aanzien van belastingtransparantie. MN is van mening dat het gebrek aan verantwoord belastingbeleid bij bedrijven zorgt voor zowel een systematisch risico als een risico op het niveau van de individuele belegging. Daarom wil MN dat gegronde verzoeken tot transparantie door ISS positief beoordeeld worden. MN gaat in 2024 samen met de PRI en betrokken investeerders verder in gesprek met ISS.

Incidenten & Controverses

Binnen het dialoogprogramma 'Incidenten en Controverses' (I&C) voert MN engagement met bedrijven die gelinkt zouden zijn aan negatieve impacts op mens en milieu. De uitgangspunten van de OESO-richtlijnen, de UN Global Compact Principles en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights zijn hierbij leidend. In de gesprekken met bedrijven dringt MN aan op een gedegen due diligence proces. Bedrijven wordt gevraagd om negatieve impacts op mens en milieu te stoppen, beperken en in de toekomst te voorkomen. Waar relevant, wordt aangedrongen op het aanbieden van herstel en/of verhaal aan de benadeelden.

2023

In 2023 sprak MN, namens Cargill, met Petroleos del Peru, Barrick Gold Corp., Luxshare Precision Industry, Hon Hai Precision Industry, Motorola Solutions, TotalEnergies en Fox Corp. Het grootste deel van de gesprekken ging over vermeende mensenrechtenschendingen, maar ook thema's als vervuiling en corruptie kwamen aan bod. In de gesprekken dringen we bij bedrijven aan de negatieve impact van de bedrijfsactiviteiten te adresseren, herstel te bieden en preventieve maatregelen te nemen om soortgelijke incidenten in de toekomst te voorkomen.

Daarnaast maakt MN gebruik van het Global Standards Engagement programma van engagementprovider Sustainalytics, waarbinnen in 2023 engagement werd gevoerd met 52 bedrijven.

Ontwikkelingen

In 2023 was er veel aandacht voor het inzetten van verhoogde due diligence voor bedrijven die actief zijn in conflict gebieden. Zo keek MN onder andere naar de blootstelling van de portefeuilles naar het gewapende conflict in Sudan en de escalatie van het conflict tussen Israël en Palestina. Op MN's vragen over het conflict in Sudan gaven Schlumberger en ENGIE aan er niet (meer) actief te zijn, MTN is dit wel. Dit bedrijf heeft op aandringen van MN publiekelijk uitleg gegeven over haar 'verhoogde due diligence' aanpak, zoals van bedrijven in risicogebieden wordt verwacht. De reactie heeft MN's meest directe zorgen weggenomen.

Vooruitblik

MN, PGGM, Pf Detailhandel, APG en Achmea IM onderzoeken de mogelijkheid tot samenwerking op controversie engagement. In het verleden is deze optie ook al eens verkend, maar toen bleek er onvoldoende overlap te zitten in de bedrijven waarmee werd gesproken. Door de groeiende nadruk op due diligence van de afgelopen jaren hebben verschillende investeerders hun engagement op incidenten en controverses uitgebreid, waarmee de kans op samenwerkingsmogelijkheden is vergroot.

In 2024 wil MN ook werken aan een geformaliseerde aanpak voor beleggingen die gelinkt worden aan conflict gebieden.

Barrick Gold Corp

Eind 2020 begon MN namens klanten gesprekken te voeren met Barrick Gold Corp over geweldsincidenten bij de North Mara mijn in Tanzania. Recentelijk zijn er steeds meer verontrustende berichten over deze situatie naar buiten gekomen. Om een goed begrip van de situatie te krijgen, heeft MN meerdere keren met Barrick en ook met NGO's gesproken. Het bedrijf heeft ons echter niet voldoende kunnen geruststellen. Daarom stuurden we begin 2023 een formele brief naar Barrick en stemden we tijdens de aandeelhoudersvergadering tegen de herbenoeming van de bestuurders. We spraken de verwachting uit dat het bedrijf een onafhankelijk onderzoek zou laten uitvoeren, inclusief transparante rapportage. Enkele maanden later kondigde Barrick inderdaad aan een onderzoek te zullen uitvoeren. Hoewel we dit als een positieve stap beschouwen, is het bedrijf nog niet erg transparant over de exacte plannen en hoe de onafhankelijkheid wordt gewaarborgd. In 2024 zal MN hierop blijven aandringen en verwachten we de resultaten van de studie.

Nederlandse Beursgenoteerde Ondernemingen

MN werkt in de beleggingscommissie van Eumedion samen met andere investeerders aan het toezicht op Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Het dialoogprogramma Nederlandse Beursgenoteerde Ondernemingen heeft als doelstelling om inzicht te krijgen in de strategische kwesties bij Nederlandse beursondernemingen, en bij te dragen aan de lange termijn waarde van de ondernemingen. Dit doet MN door onder meer te vragen naar een gedegen bestuurssamenstelling, redelijke en gerichte beloningen, en de organisatie van toezicht binnen een onderneming. De ondernemingen worden aangemoedigd rekenschap te nemen voor hun maatschappelijke impact en gevraagd hun duurzaamheidsbeleid te versterken. Daarnaast wordt ingezet op openheid en transparantie.

2023

In 2023 was de focus in de Eumedion gesprekken gericht op het identificeren van de risico's die bedrijven lopen door het verlies van biodiversiteit, en wat bedrijven doen om dit verlies te beperken. Bedrijven werden ook aangespoord om meer transparantie te bieden over de effectiviteit van hun maatregelen om schendingen van mensenrechten te voorkomen. In 2023 heeft MN gesprekken gevoerd met AkzoNobel over het beloningsrapport van 2022 en belastingtransparantie. Er waren ook gesprekken met DSM en Aegon over een fusie waarbij gekozen werd voor een andere juridische zetel. Toen DSM besloot haar juridische zetel naar Zwitserland te verplaatsen, pleitte MN voor het behoud van de normen uit de Nederlandse Corporate Governance Code. Dit betrof voornamelijk het stemrecht op belangrijke bedrijfsveranderingen zoals overnames en afsplitsingen. Met Unilever werd gesproken over het nieuwe beloningsbeleid dat in 2024 ter stemming wordt voorgelegd. In de eerste helft van 2023 werd er met Heineken gesproken over de status van de activiteiten die Heineken in Rusland heeft.

Ontwikkelingen

MN heeft tijdens verschillende aandeelhoudersvergaderingen in 2023 vragen gesteld. Bijvoorbeeld bij Heineken, over de status ten aanzien van activiteiten in Rusland, en bij AkzoNobel, over het feit dat het bedrijf de VNO-NCW Tax Governance Code onderschrijft, maar nog niet publiek rapporteert over belastingafgifte per land. Tijdens de vergadering van Unilever heeft Robeco, namens MN en andere investeerders, vragen gesteld over het beloningsbeleid en de toets door de externe auditor. Op de vergadering van DSM heeft MN benadrukt dat het wenselijk is om de standaarden uit de Nederlandse Corporate Governance Code te handhaven ondanks het feit dat niet al deze standaarden een vereiste zijn in de Zwitserse context.

Vooruitblik

In oktober 2023 is de Eumedion speerpuntenbrief 2024 publiek gedeeld. De twee focuspunten voor 2024 zijn de vernieuwing van het beloningsbeleid dat bij veel bedrijven op de agenda staat, en verbeterde transparantie op het gebied van belasting. Ook is een brief gestuurd aan de grootste accountancy bedrijven waarin de herziene NBA Practice Note 1118 ('The position of the external auditor in the general meeting') wordt aangestipt. Van de externe auditor wordt vanaf 2024 verwacht dat deze aandeelhouders voorziet van voldoende informatie en transparantie omtrent het audit proces, waaronder het publiceren van informatie voorafgaand aan de aandeelhoudersvergadering.

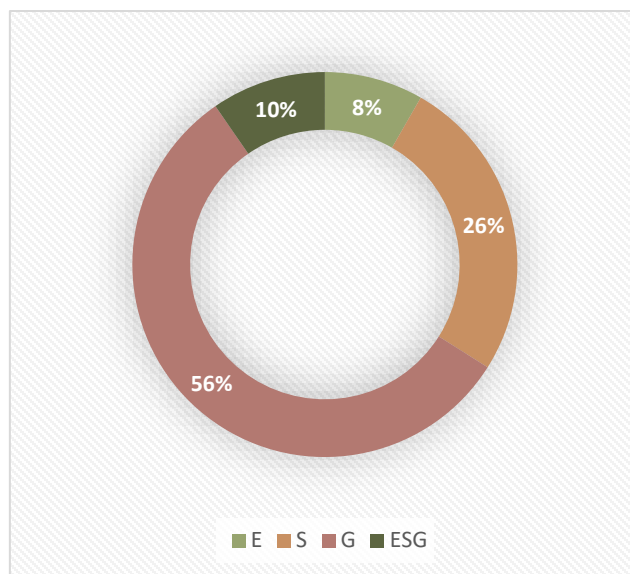
Verhuizing juridische zetel van Aegon naar Bermuda

Tijdens de Buitengewone Vergadering van Aandeelhouders van Aegon op 29 en 30 september hebben aandeelhouders met overgrote meerderheid gestemd voor de verplaatsing van de 'legal seat' van Nederland naar Bermuda. In 2023 hebben Eumedion en MN meerdere keren gesproken met Aegon over dit onderwerp. De verhuizing naar Bermuda werd door Aegon als noodzakelijk geacht als gevolg van het samenvoegen van Aegon's Nederlandse pensioen-, levensverzekerings-, schadeverzekerings-, bank- en hypotheekactiviteiten met die van a.s.r., waardoor Aegon geen bedrijfsactiviteiten meer heeft in Nederland en dus niet meer in aanmerking komt voor toezicht door de Nederlandsche Bank. In het initiële voorstel van Aegon zouden aandeelhouders een behoorlijk aantal rechten verliezen, waaronder het recht om eens in de vier jaar te stemmen over het beloningsbeleid, en het recht om al dan niet decharge te verlenen aan het bestuur. In diverse gesprekken met Aegon hebben MN en Eumedion hun zorgen geuit over het verlies aan rechten, en uiteindelijk heeft Aegon een aantal rechten hersteld via een amendement op de nieuwe Articles of Association van de Bermuda entiteit.

Stemmen

MN stemde namens klanten in 2023 wereldwijd op 18.522 management- en aandeelhoudersvoorstellen op 1533 aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin is belegd. Van alle voorstellen stemde MN in 71 procent van de gevallen vóór het voorstel en in 73 procent van de gevallen in lijn met het advies van het management van het bedrijf. Bij voorstellen die ingediend waren door aandeelhouders lag dit percentage lager: in 43 procent van de gevallen volgde MN het advies van het management.

Van de 530 aandeelhoudersvoorstellen waarop MN heeft gestemd, gingen 56% van de voorstellen over governance onderwerpen, zoals de verkiezing van een bestuur, 26% over social onderwerpen, zoals human rights, diversity, equity & inclusion en political spending (waarin een bedrijf gevraagd wordt transparant te rapporteren over lobby activiteiten), 8% over klimaat, bijvoorbeeld over het zetten van targets of het rapporteren van huidige uitstootgegevens, en 10% over onderwerpen die raken aan meerdere thema's.

Juridische procedures

In actieve zaken neemt MN, namens Cargill, als eisende partij deel aan de aangespannen rechtszaken. In dergelijke zaken leveren fonds en fiduciair manager MN een bijdrage aan het aansturen van advocaten, nemen tactische en strategische beslissingen, en het leveren van informatie en documentatie aan om de zaak te onderbouwen en de claims te bewijzen. In 2023 hebben de volgende procedures plaatsgevonden: Volkswagen/Porsche, Toshiba en Verizon.

Vooruitblik Actief Aandeelhouderschap

In 2024 zal MN verder werken aan de volgende onderdelen op het gebied van actief aandeelhouderschap:

- Het samenwerkingsverband Nature Action 100 start voor Biodiversiteit.
- Een nieuw engagementprogramma op het gebied van Mensenrechten en Arbeidsrechten. Het is de bedoeling dat binnen dit engagementprogramma onder meer de samenwerking met de programma's Energietransitie (op de sector mijnbouw) en Biodiversiteit (op de sector Food en Agriculture) tot stand te brengen.
- Daarnaast onderzoekt MN voor Cargill in 2024 of zij voor de programma's Mensenrechten, Biodiversiteit en Energietransitie systeemengagement kan gaan voeren. Dit betreft engagement met actoren in de

waardeketen, andere relevante belanghebbenden en beleidsmakers met als doel voortgang op de engagementdoelstellingen bij de bedrijven in de thematische dialoogprogramma's te realiseren.

- Tenslotte wordt bekeken of een nieuwe aanpak van engagement kan worden opgesteld die zich richt op de transitie van het energiesysteem. Door met bedrijven aan zowel de aanbodkant en de vraagkant van het energiesysteem te engagen is de verwachting dat effectiever engagement gevoerd kan worden. Ook is het idee breder met belanghebbenden in het energiesysteem in dialoog getreden worden, zoals bijvoorbeeld overheden en andere organisaties die standaarden in de markt bepalen. Gedacht wordt om, binnen het programma Energietransitie, een samenwerking te starten met de IIGCC (Institutional Investors Group on Climate Change) op gebied van systeemengagement.

Uitsluiting

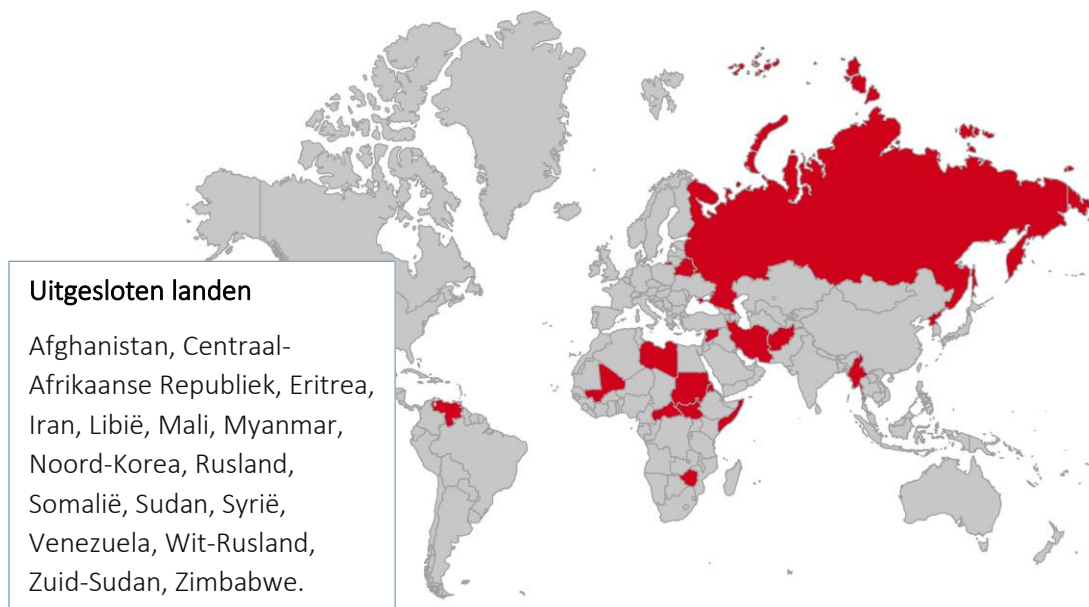
2023

Eind 2023 waren er in totaal 16 landen en 314 bedrijven onderdeel van de uitsluitingslijst op basis van de uitsluitingscriteria in het uitsluitingsbeleid. Kijk [hier](#) voor de meest recente uitsluitingslijst.

Uitsluitingen bedrijven naar reden³

	47	Bontindustrie
	87	Controversiële wapens
	50	Dialoog niet succesvol
	12	Adult entertainment
	34	Situatie Rusland - Oekraïne
	77	Tabak
	19	Wapens voor civiel gebruik

³ Bedrijven kunnen op basis van meerdere criteria zijn uitgesloten, waardoor enkele bedrijven meerdere keren worden weergegeven in deze tabel.

Impact investeren

Impact Investerings

Beleidsontwikkelingen

Impactinvesteringen beogen naast financieel rendement ook positieve effecten op mens, milieu en maatschappij te realiseren.

Sustainable Development Investments (SDI's)

Investerings in bedrijven die raken aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties worden Sustainable Development Investments (SDI's) genoemd. Beleggingen die de SDG's bevorderen

De inhoud van deze pagina's is gebaseerd op informatie zoals die ons bekend was. Mn Services N.V. heeft deze uitgave met de grootste zorgvuldigheid samengesteld, echter is zij niet verantwoordelijk voor eventuele onjuistheden of omissies in deze uitgave en vrijwaart zij zich van iedere schade die daaruit mocht ontstaan. De informatie in deze uitgave kan niet worden beschouwd als advies van welke aard dan ook. Eventuele acties die worden ondernomen op basis van informatie zoals verstrekt in deze uitgave zijn de verantwoordelijkheid van degene die de actie onderneemt.

kunnen worden gedaan in verschillende beleggingscategorieën. Cargill heeft per eind 2023 het SDI-gehalte van haar portefeuille gemeten. Op dat moment was het SDI-gehalte van de portefeuille 5.7%.

MN
Postbus 30025
2500 GA Den Haag
Prinses Beatrixlaan 15
2595 AK Den Haag
t +31 (0)70 316 01 60
f +31 (0)70 316 04 75
www.mn.nl